

Așadar, moartea... Raportul nostru, al celor vii, cu eei morți, ar fi fost mai bine zis. Reieșea ceva inutil complicat și obscur. Cel puțin așa era pentru Victor, al cărui somn dispăruse de mult și aștepta înecordat continuarea. Tresărise surprins atunci când, în ciuda a ceea ce aștepta el, Bubi invocă greșeala proprie, cea pe care și o asuma. Sigur că, în intenția lui, la care reflectase îndelung, ar fi trebuit să fie ceva simplu, clar și patetic, un discours în stare să sensibilizeze sufletul unui copil. Greșise încercând să-l facă să uite de proprii, adevărații săi părinți; confiscase egoist afecțiunea unei mici ființe neștiutoare, lipsită de necesarele repere morale pentru a decide, liberă, în deplină cunoștință de cauză, pe cine și de ce anume iubește. Ciudată era însă formularea concluziei, în termenii datoriei, «datoria oricărui orfan». (Bubi folosea atunci prima oară acest cuvânt: *orfan*.) Era însă ea o chemare la ordine și pentru amândoi deopotrivă; o reînnoire după un voiaj prelungit într-o lume himerică pe pământ, la realitatea care niciodată nu poate fi ignorată fără primejdii.

Nu te ai gândit niciodată să le duci niște flori? întrebă el, complicând iarăși, adică sugerând că nu era o datorie, ea învățatul geografiei, ci de un impuls natural, cum ar fi, spre pildă, cel de a trage o fugă în vecini, la micuțul său prieten Spiru Cheran, ea să vadă ce mai face. Tot astfel, «tragi o fugă» pînă la cimitir, care nici nu-i așa departe. Iar înainte, mergi în grădină și faci un buchet frumos cu flori proaspete. Ar fi fost ceva firesc pentru un copil ai cărui părinți... Cîteva elipe, Bubi îl studiasse cu o privire umbră de îngrijorare. Însă pentru amândoi, chiar și fără alte cuvinte, era limpede că un asemenea gând nu existase.

În dimineața zilei următoare, pentru că nu mai visea și ieșise și soarele, rătăcind singur printre nămeții adunați între magazia de lemne și gard, Victor acceptase că va trebui să meargă la cimitir. Ieși lopătind îndirjit prin zăpadă pînă în stradă. La Cherani, Spiru era tot bolnav și dispoziția părinților acestuia, care erau doctori, de a nu fi vizitat era încă valabilă. Se jucă un timp în jurul pompei de apă, dar fiind singur, orice îndirjire punea în fiecare gest, joaca n-avea nici un haz. Nu vreau să merg, îi comunicase lui Bubi lapidar dar cu aceeași îndirjire cu care se năpustea acum asupra zăpezii și refuzînd să și explice împotriva. Ca și cu doi (sau poate trei) ani în urmă cînd, tot așa, fără un motiv de spus cu voce tare, refuzînd oala de noapte, Bubi ridicase spre el fața lui cenușie de oboseală și nesomn; atunci, în plus, țipase dezlanțuit, și ieșise în cerdac, trîntind ușa în urmă, sigur că nu descuț cum ar fi vrut el în aceea izbucnire distructivă și de o violență cît mai spectaculoasă, probabil Mama Irina apucase să-i pună ceva în picioare; își amintea talpa goală în încălțările reci și frigul pe pielea goală sub cămașa largă și lungă de noapte. Își revenise, dacă se poate spune așa, abia în fundul curții, sub vișini. Frigul nopții îl dezmetecise aproape instantaneu. Dar asta și dorea: pișcăturile ea de acee subțiri pe tot corpul, ceva care doar trebuie suportat. Mai erau o lună grea, uriașă, spinzurînd deasupra grădinii, băltoacele acoperite cu pojghiță de gheață și mirosurile de pământ și de lemne ude. Nu mai găsisse de euviință să intre în cabina closetului, întunecoasă acum, și contemplantă jetul argintiu trimis spre gardul grădinii cu o împăcare somnoroasă, după care, revenit în casă, adormise aproape instantaneu. De data asta însă, poate și pentru că trecuse un timp, lucrurile stăteau altfel. Că nu te ai gândit pînă azi, treacă meargă...

spusese Bubi. Dar să refuzi să mergi la mormîntul părinților tăi, asta nu se spune, nu e frumos. Și nu numai pentru că nu e frumos... Muștrarea era fără echivoc. Rușinat, prima sa pornire fusese să se ridice și să-l îmbrățișeze strîns. N-o făcuse din sîială, dar simți că-l iubește îngrozitor. Moartea lui Bubi l-ar fi schilodit cu siguranță. Strigase însă, ea pentru a-i mărturisi cît de sus, în ce ierarhie supremă l-a așezat: Nici chiar matală? Trist, Bubi elătinasă din cap: nimănui, nici chiar lui! Nu orice trebuie spus...

Petru CIMPOEȘU

Primii oameni nu știau să înjure

Cînd Adam și femeia lui au părăsit Edenul, abia dacă trecuseră pragul pubertății. Ceea ce înseamnă că aveau cam cincisprezece, șaisprezece ani. Lăsați de capul lor, au mers pînă au obosit, fără a ști unde vor să ajungă. În cele din urmă s-au oprit la marginea unei întinderi de apă și au stat acolo, privind în zare, unde apa albastră se întîlnea cu cerul albastru. Apa nu avea deocamdată un nume, decît că era o apă mare. Îi vor zice mare. Nici vorbă de vreo corabie. Deasupra ei plutea, nesfîrșită, nostalgia Paradisului. Își mai aminteau oare emoția primului sărut? Doar ca motiv de căință și noi reproșuri. Probabil că Eva, deja însămintată, îl purta în pîntec pe cel care-și va omorî fratele. La rîndul său, Adam, trist ca orice bărbat după actul împreunării, descoperia abia acum o anumită nepotrivire de caracter.

Aici, pe pământ, zilele erau mult mai scurte. Ar fi trebuit să facă ceva, dar ce? Nici fizic și nici intelectual, nu erau pregătiți pentru a înfrunta problemele vieții terestre. Nu învățaseră decît să culegă fructe și se dovedise că nici pe acelea nu știau să le aleagă prea bine. Cunoștințele lor despre legile naturii erau practic nule. Foarte multe lucruri care nouă, celor de azi, ne sunt familiare, pentru ei erau nu doar străni și totuși noi, dar nici măcar nu existau, neexistînd conceptele care să le desemneze. Dar abia peste cîteva mii de ani oamenii vor afla că, dacă nu există conceptul unui obiect, acel obiect nu poate fi recunoscut. Sfînta Scriptură ne asigură că a dus Dumnezeu la Adam „toate fiarele cîmpului și toate păsările cerului, ca să vadă cum le va numi; așa ca toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam.” Despre celelalte nu știm mai nimic. Nu exista, de exemplu, viteza, adică o anumită relație dintre spațiu și timp. La drept vorbind, viteza nu există nici astăzi, deși vorbim despre ea ca și

cum am fi siguri că există (s-au inventat chiar niște aparate care o măsoară cu precizie!), uitînd că nu e decît un raport care se consumă numai în mintea noastră. Nimic nu îi garantează realitatea. Ca relație, ea ar putea exista doar într-un alt plan, a cărui realitate cei care mă vor contrazice oricum nu o recunosc, așa încît nu are rost să insist. Nici cu timpul lucrurile nu-s defel clare, deși filosofii se străduiesc din răspuțeri să ne convingă de contrariul. Primul care a propus, în felul lui, o definiție a fost Cain.

Desigur, primii oameni nu puteau gîndi lucruri atît de complicate. Ei trăiau într-o lume săracă în cuvinte – deci săracă. Nu e lipsit de importanță ce spun. Astăzi, cînd toate lucrurile au un nume, ba, de multe ori, au nume și altele care nu există, ne vine greu să înțelegem cum se trăia pe atunci. Poate că, atîta vreme cît locuiseră în Paradis, nici nu avuseseră nevoie să vorbească; se înțelegeau prin telepatie, ca lemuriienii Madamei Blavatsky. Apoi, într-un univers atît de simplu, nu erau necesare prea multe vorbe, fiindcă trebuințele primilor oameni erau, la rîndul lor, puține și simple. E discutabil ca ei să fi avut propriu-zis nevoi, în înțelesul actual al termenului. În Eden, le-a purtat Dumnezeu de grijă, ca să nu le lipsească nimic. Chiar și după ce păcătuiseră, după ce i-a certat și le-a dat pedeapsă, în marea Lui milă, „a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat”.

Iar căderea a fost astfel: li s-a dat voie liberă, dar li s-au îngrădit drastic posibilitățile; iată calea sigură spre nevoi tot felul (nevoia e contrariul voii și apare numai atunci cînd dorești ceva). Din ele au izvorît, cu timpul, tot mai multe cuvinte, care nu fac decît să le justifice. Ceea ce numim cunoaștere este suma tuturor acestor justificări: adică o ficțiune, o amăgire în plus, așa cum a fost de la începuturi. Și – cu ce preț teribil! Să analizăm puțin ce a mai rămas din făgăduiala Șarpelui. Cînd Eva îi spune că din rodul pomului celui din mijlocul raiului le-a poruncit Dumnezeu să nu mănînce, fiindcă vor muri, el îi răspunde: «Nu, nu veți muri! Dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mîncă din el, vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele și răul». Murim, deci nu cunoaștem. Dacă prima făgăduială s-a dovedit mincinoasă, pe ce temeii să credem că cea de-a doua se va fi împlinit? Păi, tocmai pe temeii dorinței noastre ca lucrurile să stea așa cum dorim noi. De fiecare dată cînd inventează o promisiune nouă și ademenitoare, găsim suficiente motive să-l credem, fără ca urmarea sau consecințele ei să ne intereseze prea mult. Fiindcă Satana stăpînește la perfecție tehnica reclamei; iar reclama perfectă a unui produs te satisface uneori în asemenea măsură, încît produsul însuși devine de prisos.

Un sfînt spunea că Adam a fost creat fără imaginație. Înclin totuși să cred că Eva a avut un pic de imaginație. Măcar atît cît să-i fi îmboldit curiozitatea. Măcar atît cît să-și închipuie cum va fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele și răul. Căci fără imaginație n-ar fi existat ispita. Mai greu de înțeles e de ce avea ea nevoie să fie ca Dumnezeu. *Afi ca* încă nu înseamnă a fi. Aici e toată drama – și tot ridicolul ei! *Afi ca* e doar un sentiment, ceea ce nu înseamnă nimic altceva decît că femeia este, prin natura ei, o sentimentală. Dintr-un motiv asemănător, feministe zilelor noastre, urmașele cele mai emancipate ale Evei, vor să fie ca bărbații. Să sperăm că, măcar de această dată, vor reuși.

Căderea în lume a fost totodată cădere în timp – și anume, într-un timp sălbatic, de neînțeles. Întîmplările dobîndeau abia acum secvențialitate, erau înainte și după, se raportau cumva la un termen limită, dar fără nici o regulă. Este imposibil de descris ce s-a întîmplat cu primele lor gesturi, acțiuni sau inițiative – fie și numai mentale –, lipsite de orice precedent. Am toate motivele să cred că prima și cea mai importantă descoperire a omului a fost repetiția. Și ea a venit tot din mila lui Dumnezeu. O lume lipsită de evenimente repetabile ar fi fost pentru totdeauna o lume complet neinteligibilă, exasperantă, un haos, infernul însuși. Importanța existențială a repetiției, rolul ei în ordinea lumii pare acela de a domestici timpul. Căci repetiția e consolare, ea amină angoasa morții, sugerînd oarecum iluzia reversibilității. Repetiția confirmă și consolidează; deși nu oferă garanții, face promisiuni, dă asigurări, uneori optimiste – bunăoară, ne asigură că totul e în ordine. Fără repetiție, nu ne-am putea agăța nici

de iluzia cunoașterii. Abel a fost o repetiție a lui Cain, iar faptul că a fost ucis de fratele său reprezintă, din punctul meu de vedere, prima încercare de a defini ontologic timpul, desigur inconștientă (dacă, după ce ar fi fost ucis, Abel ar fi continuat să trăiască... etc.).

Dar și manifestarea primului act de inițiativă personală, prima confirmare a liberului arbitru. De această dată, îndemnul Satanei lipsește, sau măcar nu-i explicit. Ucigînd din proprie inițiativă, Cain își lua destinul în propriile mîini, făcea primul pas în istorie. După care, „s-a dus Cain de la fața lui Dumnezeu și a locuit în ținutul Nod, la răsărit de Eden”. Acolo a cunoscut Cain pe femeia sa; nu știm cum o chema, dar ea l-a zămislit pe Enoh, care într-o zi nu s-a mai găsit, fiindcă l-a mutat Dumnezeu. Adepții sectei lui Rael suțin că l-ar fi luat extraterestrii cu o navă de-a lor. Dar lui Enoh i se născuse deja fiul Maleleil, iar mai tîrziu, lui Maleleil i-a născut femeia lui pe Matusal care l-a avut urmaș pe Lamah. Lamah avea două femei: pe una dintre ele o chema Ada și ea i-a născut pe Iabal și pe Iubal. Iubal a avut și el o mulțime de fii și fiice, dar lucrul cel mai important e altul. Iubal cînta la chitară și cimpoi, iar fiii săi făceau la fel.

Aici am vrut să ajung. În vreme ce fratele său, Iabal, păzea turmele de vite, în vreme ce Tubalcain, fiul Selei, cealaltă femeie a lui Lamah, făurea unelte din aramă și fier, iar alții arau și semăneau pămîntul, culegeau fructe, vîneau, pescuiau, sau construiau colibe, Iubal și fiii săi cîntau la chitară și cimpoi. Meșteșugul acesta pare să fi avut oarecare preț, de vreme ce e menționat separat; iar asta, nu numai fiindcă, pentru a cînta la chitară sau la cimpoi, trebuia să-ți faci mai întîi o chitară sau un cimpoi - și doar fiii lui Iubal se pricepeau să le facă - dar chitara și cimpoiul scoteau niște sunete minunate care întristau sau înveseleau sufletul, după cum voia cîntărețul. Nici chitara, nici cimpoiul și nici celelalte instrumente muzicale inventate între timp nu rostesc cuvinte. Pentru a le confecționa, ca și pentru a le folosi, de asemenea, nu e necesar nici un cuvînt. E necesară o anumită pricepere, care nu trebuie confundată cu ceea ce numim îndeobște cunoaștere conceptuală. Farmecul și vraja lor vin de acolo că răscolesc în suflet amintirea vremurilor de demult, cînd pentru a vorbi cu Dumnezeu, cu animalele, sau cu ei înșiși, oamenii nu aveau nevoie de cuvinte. Pe atunci, cuvîntul

era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul. Sincer, nu prea știu cum ar trebui înțeles acest lucru, dar asta nu are nici o importanță. Opinia mea este că, într-un anumit moment al istoriei, oamenii au început să vorbească de frică. Sau, ca să fiu mai bine înțeles: ca oaia care învață să latre, crezînd că așa o să sperie lupul. Am dat acest exemplu numai pentru sugestivitatea lui, căci n-am întîlnit pînă acum vreo astfel de oaie, ceea ce încă nu înseamnă că n-ar exista vreuna, pe undeva pe lîngă Roslin. Luați-l, deocamdată, ca pe o metaforă. De altfel, lumea e plină de metafore; aproape că nu poți lega două vorbe fără să produci o metaforă – vrînd sau nevrînd.

La fel a pățit unul din nepoții lui Iubal. Cînd spun nepot, nu trebuie să vă imaginați vreun copilandru. În vremurile de demult, oamenii trăiau cu sutele de ani (dacă nu cumva îi numărăm greșit), astfel încît, atunci cînd Iubal avea, să zicem, trei sute de ani, nepotul lui cel mai mare se apropia de două sute cincizeci. Pe nepotul lui Iubal îl numiseră Eșkahel. Nu am găsit nicăieri o traducere satisfăcătoare a acestui nume. Sonoritatea lui îmi pare însă deosebit de prietenoasă. Altminteri, Eșkahel era un om mărunțel la trup și mereu posomorît. De ce era mărunțel la trup nu știm, dar de ce era posomorît putem presupune. În primul rînd, că avea o soție îndărătnică. O soție urîtă ar fi fost preferabilă, te uiți în altă parte și te prefaci că n-o vezi. O soție proastă e aproape o binecuvîntare, dacă reușești s-o înveți să tacă. Dar o soție îndărătnică nu te lasă să n-o vezi și te contrazice chiar și atunci cînd tace. Pe deasupra, soția lui Eșkahel mai avea și o poftă nesățioasă de împreunare. Ca să și-o potolească, dădea mereu tîrcoale lui Șolub, un bărbat din tribul celor care se pricepeau să ridice colibe și corturi. Una, două, o găseai ba în preajma colibeii aceluia, prefăcîndu-se că adună vreascuri, ba privindu-l pe Șolub cum bate țărșii în pămînt, pentru o nouă locuință, iar odată Eșkahel îi văzu intrînd împreună în pădure și discutînd cu aprindere anumite lucruri, dar nu îndrăzni să urmărească ce se întîmplă mai departe. Ce-i drept, cîteva ore mai tîrziu, femeia se întoarce acasă aducînd o mulțime de ciuperce în poală. Bietul om, poate din cauza asta era așa mărunțel! Lui toate lucrurile îi ieșeau mereu deandosealea. Și totuși, nu se plîngea nimănui, decît chitarei și cimpoiului său, care scoteau niște sunete din ce în ce mai triste. Atît de triste încît, într-o zi, femeii lui Eșkahel i s-a strîmbat gura; i s-a mutat într-o parte, spre urechea din dreapta, și a rămas acolo: o despicătură hidoasă pe obraz, deși bărbia, nasul și celelalte proeminențe ale feței erau în continuare la locul lor. Așa, măcar era mulțumit că nici Șolub și nici altcineva n-avea să se mai uite la ea.

- Poftim, ce mi-ai făcut! strigă ea. Numai din cauza ta!

- Fiindcă ești rea de gură, bunul Dumnezeu ți-a mutat-o într-o parte, ca să-ți trimită un îndemn să vorbești mai puțin, răspunse Eșkahel ofînd cu cimpoiul sub braț.

- De unde știi? Ai vorbit tu cu Dumnezeu și ți-a spus asta? întrebă femeia cu gura ei strîmbă.

- Cîteodată, în timp ce cînt, Dumnezeu vine pînă foarte aproape de mine, dar după aceea se îndepărtează și pleacă. Am impresia că vrea să-mi spună ceva.

- Ce să caute Dumnezeu la tine? Nu vezi cît de pipernicit ești? Poate că-ți dă tîrcoale dracul!

Auzind aceste vorbe, Eșkahel simți ceva gîdilîndu-i buzele. Erau niște cuvinte magice care, odată rostite, i-ar

fi venit de hac femeii și ar fi potolit-o pentru multă vreme. Din nefericire pentru el, cuvintele acelea fie că nu existau, fie că primilor oameni încă nu le venise ideea să le pună unul lîngă altul, sau poate că nu avuseseră destul timp să o facă. Mai întîi, vru să-i de-a femeii cu chitara în cap, numai că se răsîndi la timp. Pe atunci, chitarele erau grosolan făcute, mult mai mari și mai grele decît cele de azi, încît s-ar fi putut întîmpla o nenorocire. Iar în caz că n-ar fi pălit-o cum trebuie, femeia i-ar fi smuls chitara din mîna și apoi l-ar fi ciomăgit pînă i-ar fi rupt oasele, căci era mai vînjoasă decît el. Astfel, discuția lor se încheie fără alte urmări, cel puțin aparent. Dar, fiindcă Eșkahel gîndise să-i facă rău femeii sale, și pe deasupra o mai și ocărîse, undeva în sufletul lui se strecurase un spirit malefic care începu să-l necăjească toată ziua, iar uneori nici noaptea nu-l lăsa să doarmă. Se prea poate ca spiritul să fi zăcut de mai multă vreme în el și abia acum să înceapă a-și pune în aplicare planurile diabolice. În vremurile acelea, ca și în zilele noastre de altfel, numeroase spirite viclene și întunecate pluteau peste tot în văzduh și, cum prindeau ocazia, îndată intrau în sufletele oamenilor, în așa fel încît fiecare avea un demon sau mai mulți, de care nu știa cum să scape. Demonul furișat în sufletul lui Eșkahel se numea Balbuz și făcea parte din categoria demonilor timizi, care la început îi provoacă celui ce-i poartă un fel de ură neputincioasă, destul de confuză, născocind apoi tot felul de idei și îndemnîndu-l adesea la fapte necugetate. Din punct de vedere psihologic, s-a demonstrat că timizii sunt niște vanitoși introvertiți; din rîndurile lor se recrutează cu deosebire artiștii, criminalii sadici, consumatorii de droguri, homosexualii etc. Într-adevăr, Eșkahel se temea de femeia sa, căreia nu știa cum să-i vină de hac, dar în același timp, cu ajutorul primit de la Balbuz, o ura de moarte. Seara, mai ales, înainte de a adormi, demonul îi mîngîia sufletul cu gînduri de răzbunare dintre cele mai fioroase, printre care și acela de a o pîndi cînd spăla rufe și, apropiindu-se tiptil pe la spate, de a-i băga capul în cazanul cu apă clocotită. În asemenea situații, lui Eșkahel îi plăcea mai ales să asculte bolboroseala apei. Pe de altă parte, își dădea seama că, așa îndărătnică cum era, fără ea i-ar fi fost destul de greu, căci n-ar mai fi avut cine să mulgă caprele, să aprindă focul (pe atunci, o artă stăpînită încă de puțini oameni) și să se îngrijească de numeroșii lor copii. Conflictul interior al bietului om se exprima în sunete de chitară și cimpoi îngrozitor de melancolice, a căror vibrație făcea cîteodată să cadă din zbor, ca împușcate, stoluri întregi de vrăbii, care se zbăteau un pic și începeau apoi să vomite.

- Iar ai doborît o mulțime de vrăbii! îl certa nevastă-sa. Măcar de-ar fi bune de mîncare, dar cînd le văd cum vomită, mi se face și mie greață.

Dar oare Eșkahel era cel care doboră vrăbiile? Nicidcum. El doar cînta din chitară și cimpoi, la fel ca toți ceilalți nepoți ai lui Iubal. Am citit de curînd opiniile unui eseist pe această temă. Eseist este cineva care încearcă să explice altora ceva ce nu prea înțelege nici el; eseul fiind, desigur, rezultatul acestui efort. Pe scurt, fenomenul despre care e vorba se numește *sincronicitate* și a fost descoperit de marele psiholog elvețian Carl Gustav Jung. El se bazează pe *principiul excluziunii*, al fizicianului austriac Wolfgang Pauli, laureat al premiului Nobel. În principiu, se afirmă că nu există doi electroni identici; ei

sunt sau *fermioni*, sau *bosoni*. Cum e posibil așa ceva, a arătat filosoful Wittgenstein, întâmplător tot austriac, care a desenat o rață-iepure (preluată de fapt de la Jastrow) : dacă o privești o dată, vezi că e rață; dacă o mai privești încă o dată, vezi că e iepure – și așa mai departe, pînă cînd îți dai seama că nu e nici una nici alta, ci numai un simplu desen. În rest, sunt chestiuni de interpretare, care pun problema sensului imaginii, adică a ipotezei implicite cu care ea e privită, la fel cum se întâmplă și cu frazele. Despre asta voi vorbi pe larg în altă parte.

Acum, să revenim la Eșkahel și la soția lui. Nici îndărătnicia nu vine de la sine. Ea are drept cauză un demon care pune stăpînire pe sufletul zbcuciat al omului și nu se lasă pînă cînd nu-l convinge să meargă împreună în Iad. Soția lui Eșkahel (știu cum o chema, dar nu-i voi dezvălui numele, pentru a nu le jigni pe unele doamne) era stăpînită de acest demon. De fapt, ea nu avea nici o vină. Era o femeie vrednică, muncitoare, care alerga toată ziua într-o parte și în alta, pentru a face față greutăților vieții, în timp ce Eșkahel, așa cum am mai spus, cînta la chitară și la cimpoi, la fel cum făceau toți fiii și nepoții lui Iubal. Țineți cont că, pe deasupra, bieteii femeii i se mai strîmbase și gura. Bineînțeles, acest lucru o deranja. Și atunci, ca să-și mai răcorească sufletul, îmboldită de acel demon îndărătnic, îl bațjocorea toată ziua pe bărbatu-său și-i răspundea cu țîfnă la orice ar fi întreat-o, reproșîndu-i că nu e în stare de nimic, decît să cînte și, uneori, să doboare vrăbii. Vorbele ei otrăvite îi provocau lui Eșkahel o apăsare atît de grea pe suflet, încît uneori nici nu mai putea să respire. De aceea, o pîdea tot timpul, prefăcîndu-se că-și repară instrumentele muzicale, căci demonul Balbuz îi băgase în cap o idee fixă: că trebuie s-o omoare! Dar Eșkahel era un om blind și cu frica lui Dumnezeu. Cum s-o omoare pe nevastă-sa? Cine ar mai fi muls caprele? Cine ar mai fi aprins focul? Cine s-ar mai îngrijit de copii? Poate altă femeie, pe care avea de gînd s-o găsească mai tîrziu.

În sufletul bietului om se dădea o luptă crîncenă. De fapt, adevăratul dușman al lui Eșkahel nu era femeia, ci demonul îndărătniciei care zăcea în ea și care se lupta cu adevăratul ei dușman, demonul Balbuz, care zăcea în Eșkahel, numai că, din toată lupta celor doi demoni, cel mai prost ieșea de fiecare dată Eșkahel. De la o vreme, de supărat ce era, îi venea să doarmă tot timpul. Pentru a cînta în voie, la chitară sau la cimpoi, se ascundea într-o peșteră, unde nu-l auzea nimeni și nici vrăbii nu zburau, ca să le provoace vreun rău, desigur fără să vrea.

Să ne punem o clipă în locul lui. Ce poate face bietul om într-o asemenea situație? Iată că într-o zi, după ce dormise mai multe ceasuri, pînă către amiază, căci în ajun se certase cu femeia lui și se supăraseră din nou foarte tare, Eșkahel hotărî să-și pună capăt zilelor. De cum se ridică din așternut, acesta fu primul lui gînd. Noi nu putem ști acum, după atîtea veacuri și milenii, cum îi răsărise în minte, dacă visase ceva în noaptea aceea și ce anume. Nu știm măcar dacă pe vremea aceea oamenii aveau vise. Dar probabil că aveau. Poate că demonul Balbuz, văzînd că nu îndrăznește să-și omoare femeia, îi băgase în cap acest nou gînd. Sau poate că decizia lui Eșkahel era concluzia necesară a unui șir de raționamente plauzibile. Se va fi gîndit că, în acest fel, o va pedepsi pe femeia lui și o va face să sufere. Am citit undeva că oricine suferă caută să comunice suferința sa – fie vătămîndu-i pe alții, fie

provocîndu-le milă – cu scopul de a și-o diminua. De exemplu, cînd te doare capul, îți vine să dai altora în cap, ca să-i doară și pe ei. Cei care nu pot face rău semenilor și nici nu pot provoca milă, fac rău universului în sine – și atunci orice lucru frumos sau bun devine o jignire. În orice caz, ar fi fost primul caz de sinucidere din istoria omenirii. Eșkahel nici nu-și închipuia cum ar putea săvîrși un asemenea lucru, dacă lucrul poate fi numit. În schimb, îi era limpede că are să-l facă – și din acel moment, confuzia din mintea lui se risipi, iar el deveni un om hotărît și stăpîn pe sine. Atunci cînd renunți la viață, devii absolut liber, în măsura în care libertate înseamnă să nu ai obligații față de nici o întîmplare, iar Eșkahel se eliberase! Dar se eliberase uitînd de Dumnezeu, care însă nu uitase de el și, în marea Lui milă, porunci puterilor și stăpînitorilor cerești să se îngrijească pentru ca lui Eșkahel să nu i se întîmple nimic rău. Astfel, libertatea absolută, pe care Eșkahel și-o luase singur, influențat desigur de Balbuz, se văzu limitată de voia divină atotputernică. De aici, ar fi trebuit ca filosofii veacurilor următoare să tragă anumite concluzii privind liberul arbitru, pe care, din păcate, nu le-au tras.

Era, prin părțile acelea, un lac, iar Eșkahel se aruncă fără să șovăie unde credea că-i apa mai adîncă, socotind că se va îneca numai decît, căci nu știa să înoate. Așa cum am mai spus, el știa doar un singur lucru, sau cel mult două: să cînte la chitară și la cimpoi. Numai că, fiind și sărată, amănunt pe care îl nesocotise, apa îl ridică ușor la suprafață, astfel încît, după ce băuse cîteva înghițituri bune, Eșkahel ajunsese în cele din urmă la mal, viu și nevătămat. Bineînțeles că femeia lui, neștiind ce se întîmplase, sau, mai bine zis, ce-ar fi trebuit să se întîmple, îi luă hainele boscorodind și le întinse la uscat.

Cîteva zile mai tîrziu, lui Eșkahel îi veni o idee nouă și într-adevăr cu totul nouă. El găsise în umbra pădurii o buruiană cu miros urît care, dacă mușcai sau numai rupeai din ea, făcea să te usture ochii și să-ți dea lacrimile. Era pesemne o buruiană otrăvitoare. Eșkahel smulse din pămînt mai multe asemenea buruieni, închise ochii și le mîncă pe nerăsuflăte. Gura îl ustura de la iuțea acelei plante, iar lacrimile îi curgeau șiroaie pe amîndoi obraji, încît din pricina lor aproape că orbise. Apoi Eșkahel se întinse pe trunchiul unui copac doborît de vînt și, împreunîndu-și mîinile pe piept, aștepta să moară. Nu-i părea deloc rău că va muri, mai ales că nu-l durea nimic. Așteptă astfel pînă cînd adormi; căzu într-un somn adînc, atît din pricina supărării, cît și din cauza substanțelor conținute în tulpinile și frunzele pe care le mîncase. Deși acest lucru nu se găsește menționat în nici o scriere din vechime, Eșkahel a fost cel care a inventat mîncatul cepei.

Cînd se trezi, sau ceva mai tîrziu după aceea, Eșkahel hotărî să se arunce de pe o stîncă în prăpastia înspăimîntătoare care se deschidea dedesubtul ei. Atît de grozavă era prăpastia aceea, încît, atunci cînd se apropie de ea, bietului om i se muia ră picioarele, începu să tremure, se îngălbeni la față și căzu pe spate.

Au mai fost și ale încercări asemănătoare, toate eșuate, cu ajutorul lui Dumnezeu. De fiecare dată, se întîmpla ceva neprevăzut, intervenea un neînsemnat amănunt care schimba cursul natural al întîmplărilor, în așa fel încît toate strădaniile demonului Balbuz, de a-l pierde pe Eșkahel și de a-i răpi sufletul, rămîneau fără rezultatul dorit.

Dacă există un principiu al binelui, trebuie neapărat să vorbim despre el. În caz contrar, nu știu ce să mai zic. Dar, să presupunem că există. În acest caz, explicația tuturor încercărilor nereușite despre care am relatat mai înainte este la îndemâna oricui. Căci el focalizează toate acțiunile noastre și din el izvorăște ceea ce s-a numit conștiința morală, fără de care am fi ca și morți. Principiul binelui acționează invizibil și de la distanță, tocmai din cauză că e un principiu, iar nu ceva concret; nimeni nu-l poate arăta cu degetul. Nici nu ni-l putem reprezenta într-un fel oarecare. E mai degrabă un sentiment vag, sau dorința ca lucrurile să se întâmple într-un anumit fel - și, chiar dacă de cele mai multe ori ele ies pînă la urmă prost, scopul principiului este oricum atins. Iar atunci cînd nu se întâmplă așa cum vrem noi, ne dăm seama că e mai bine că nu s-a întâmplat. Ceea ce înseamnă că principiul și-a făcut din nou datoria. În rest, aproape că nu poți spune nimic despre el.

Cîteodată, principiul binelui se îmbracă în haina umilă a neplăcerii sau a suferinței. Exemplul ce se dă de obicei, al inciziei care tămăduiește, sau al organului bolnav îndepărtat din corp, este cît se poate de ilustrativ. Un picior atins de cangrenă trebuie desigur amputat. Asta conține presupunerea implicată că e mai bine să fii infirm decît deloc. Dar cu o astfel de judecată am intrat deja pe un teren riscant, căci „mai bine” nu înseamnă neapărat bine, simpla utilizare a gradului de comparație introducînd ambiguitatea, împreună anumite motive de îndoială. Pe această cale, ajungem destul de repede la concluzia că orice pedeapsă e bună, deoarece îl îndreaptă pe cel care a greșit, sau măcar pe unii din preajma lui. Însăși pedeapsa capitală are ceva bun în ea, chiar presupunînd că e rezultatul unei erori judiciare, întrucît îi învață pe judecători ca pe viitor să fie mai atenți. În definitiv, cum ar fi arătat lumea dacă Iisus n-ar fi suferit o nedreaptă condamnare din partea oamenilor? Înțelegem îndată că pedeapsa are și un conținut transcendent, ea restabilește echilibrul lumii, repune cumva lucrurile în starea lor originală. Adam și Eva au fost pedepsiți pentru că altminteri cosmosul întreg s-ar fi prăbușit datorită îndrăzelii lor. Întreaga creație s-ar fi dus, ca să zicem așa, dracului! Pentru a salva ce se mai putea salva, Dumnezeu i-a izgonit de lîngă El. Știm ce s-a întâmplat după aceea. Cîteva mii de ani mai tîrziu, problema s-a pus taman invers, Dumnezeu, în persoana lui Iisus, fiind pedepsit de oameni pentru greșeala de a fi coborît în materie, pe pămînt. Din considerațiile cam confuze de pînă aici rezultă cu claritate măcar un singur lucru: principiul binelui este un principiu dialectic. Să nu ne așteptăm ca el să funcționeze previzibil și monoton, ca un motor cu ardere internă, căci atunci binele ar fi totuna cu plictiseala.

Zbuciumul sufletesc al lui Eșkahel a luat sfîrșit - ceea ce înseamnă că s-a terminat cu bine - într-un mod cu totul neașteptat. După încercările nereușite de a-și pune capăt zilelor, el s-a întors la coliba sa hotărît să înceapă o nouă viață. Demonul Balbuz era un pic nedumerit și cam agitat, presimțind pericolul ce-l pîndea. Eșkahel nu-și mai ura nevasta și nu se mai gîndea s-o bage cu capul în apă clocotită. Nici măcar n-a luat-o în seamă, cînd a intrat

după el în colibă. Și nici n-a pus mîna pe chitară sau pe cimpoi, ca să-și mîngîie sufletul cu sunetele lor. Fiindcă acum avea un suflet puternic și hotărît. S-a repezit, înainte de toate, la o oală cu mîncare. A mîncat pe săturate, nici el nu știa ce, fără să acorde vreo atenție femeii care se tot foia pe lîngă el, împunsă de demonul ei și căutînd sfadă. Chipurile vorbea singură, sau cu cîte un obiect întîlnit în cale, dar în realitate se adresa bărbatului.

- Ia te uită, era lihnit de foame!... se miră ea pentru început. Văzînd că Eșkahel nu reacționează în nici un fel, căci se întinsese pe o laviță, cu mîinile sub cap, ca să i se mai dezumfle stomacul, ea își continuă așa-zisul monolog: Umblă de trei zile treanca-fleanca, iar acasă nu pune mîna măcar pe un capăt de ață... Vine numai să mănînce... Și după aia, mai are și pretenții... Dar, Doamne iartă-mă, la ce-mi trebuie mie așa bărbat? Ce fel de bărbat o fi asta? Mai bine, ducă-se unde o vedea cu ochii...

Eșkahel se întoarse pe o parte, fără ca măcar să ofteze, cum făcea altădată, ceea ce pe femeia lui o enervă și mai tare; mai precis, pe demonul din ea.

- Ei, a fost bună mîncarea, nu-i așa? îl ațîță direct pe Eșkahel, care însă nu-i răspunse. De mîncat e ușor, mai greu e s-o faci! răspunse tot ea. Iar tu, de multă vreme nu mai faci nimic în casa asta... Unde ai umbat ațitea zile? Nu cumva, ți-ai găsit alta, la care te duci? Păi atunci, să-ți dea și de mîncare, măcar să știm una și bună. Dar nu să stai la ea, și după aceea să vii să-mi mănînci mie mîncarea...

Poate că a mai spus și alte asemenea cuvinte veninoase, căutînd să-l necăjească pe Eșkahel, să-l ațîțe și să-l aducă în starea de nervi de altădată, care îi plăcea atît de mult demonului din ea. În cele din urmă, Eșkahel i-a răspuns. Demonul Balbuz îi tot dădea ghes să o facă, dar fiind un demon timid, nu știa ce cuvinte să folosească. Îl îmboldea numai să se ridice din pat și să înceapă a urla ca altădată, sugrumat de neputință sau smulgîndu-și hainele de pe el. Cînd s-a ridicat în capul oaselor și s-a uitat după ea prin colibă, ca s-o vadă mai bine, Eșkahel nu știa ce are să spună, fiindcă n-avea nici un gînd, simțea numai ceva gîdilîndu-i limba. Și mai simțea bubuindu-i asurzitor în cap un fel de tobă, care nu era altceva decît pulsul datorat tensiunii arteriale foarte mari. Încă puțin dacă mai întîrzia, i-ar fi crăpat inima sau ar fi făcut o hemiplegie.

- Știi ceva? Ia mai du-te-n pizda mă-tii! zise.

Atunci se întâmplă un prim miracol. De uimire, femeia, pregătită să-i răspundă îndată, rămase cu gura căscată, iar gura ei cea strîmbă se îndreptă și reveni acolo unde îi fusese mai înainte locul. Bineînțeles, fără a scoate un cuvînt.

Eșkahel se lăsă înapoi în pat și își puse mulțumit mîinile sub cap. Ca să nu facă voia demonului Balbuz, pronunțase, aproape fără să-și dea seama, niște cuvinte magice, pe care nimeni nu le mai spusese înaintea lui. Dar nu-i părea deloc rău. Dimpotrivă, eliberat de o mare povară, sufletul lui simțea acea desfătare pe care ne-o oferă, rareori în viață, întîlnirea cu Perfecțiunea. Se simțea ușurat, calm, împăcat cu sine și cu toată lumea, pentru multă vreme. Ceea ce el socoti drept o Încuviințare. Într-adevăr, de îndată ce trimiți lucrurile la origine, te descarci de orice responsabilitate față de ele. Căci dincolo de origine, sau înaintea ei, ce-ar putea fi? Alt nivel al realității. De care se ocupă altcineva.

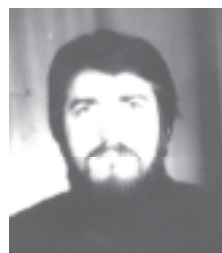
La o analiză oricât de sumară, vedem că înjurătura, ca orice alt concept, este de fapt o negație căreia i se atribuie un grad de realitate, ceea ce, potrivit unuia din urmașii lui Adam, pe care-l chema Parmenide, echivalează cu atribuirea de ființă neființei. Este calea cea mai directă și mai sigură, aflată la îndemâna fiecăruia dintre noi, de exorcizare a demonului propriu. Cine știe, poate că Dumnezeu însuși, acest Sentiment Instabil dar Perpetuu, în marea Lui milă de oameni, ne-a dăruit-o, prin Eșkahel, drept consolare. Pentru ca urmașii lui și urmașii urmașilor lui, pînă în ziua de azi, care au descoperit teoria relativității, particulele elementare, cuantele de energie și alte asemenea lucruri din care nimeni nu înțelege nimic, în momentele lor de cumpănă sau de îndoială, sau numai de iritare, cînd demonii le dau ghes și pare că nu mai este nici o ieșire din impas, să găsească totuși o ieșire. Altfel, ce rost ar avea?

Poate că nu e lipsit de importanță să adăugăm, pentru a încheia, că din ziua aceea, lui Eșkahel a început să-i meargă din ce în ce mai bine, iar alții, care se mirau de asta, au început să-i urmeze exemplul. Cu timpul s-a ajuns desigur și la anumite excese. Dar noi trebuie să reținem din această poveste numai aspectele pozitive, cu caracter educativ, pentru a le transmite nealterate generațiilor viitoare.

Aceasta a fost povestea lui Eșkahel cel din vechime, care era muncit de un demon cu numele Balbuz și care a scăpat de acel demon într-un mod miraculos.

~~Dumitru UNGUREANU~~

~~Iubita mea iubea rusește~~

~~Cînd Viorica veni în oraș, în turneu de promovare, n-o mai văzuse de vreo douăzeci de ani. Celebră (o tristă celebritate, credea el), înconjurată de indivizi dubioși, pe care n-ar fi dat doi bani, era o VIP! Apărea la televiziuni, în șușe fițoase, avea CD... Aștepta să-i sară în brațe, să-i eeară autograf? Ce-i tuna ei mintea, greu să și imagineze!... Viorica părea că vrea să... Naiba s-o ia, totdeauna părea că nu știe ce vrea. De asta îi plăcea atunci, în tinerețe, și poate că umbla beat de frăgezimea ei. Acum poza în jună fără prejudecăți, deși i se vedeau ridurile sub teneuiala machiajelor. Minte nu căpătase, totuși; de aici, farmeceul netruceat.~~

~~Spera, probabil, să facă el primul pas. La petrecerea de după concert, cu un pahar în mînă, trecu pe la mese urînd tuturor fericire și bani. Nu-l irita personajul jucat, dar simțea pornirea să-i dea una peste fața care îl încînta și îl dezgusta în egală măsură. Cu mare greutate se abținu. Și fiind Viorica, în plinătatea trupului de femeie matură, 45 de ani bătuți pe căleșele delicate, ajunsese la masa unde nu mîncase nimic, osinza lui refuză săltarea de pe scaun. Doar privirea i se ridică spre fața «vedetei», unsuroasă și urîtă sub părul fixativat din belșug. A văzut crisparea în ochii verzi.~~

~~-Nu dai noroc cu mine, dom' primar? ezita între tonul oficial și familiaritatea împărtășită cu restul cheflilor.~~

~~-Gavarit și menia? zise el în rusește.~~

~~-Da, și tebia! răspunse Viorica în limba învățată la școala generală din satul lor, sub îndrumarea profesoarei Ceapraz Ludmila.~~

~~-Kak tebia zavut? a continuat.~~

~~-Menia zavut Trandafir C. Viorica. A tebia?~~

~~-Menia zavut Olteanu C. Viorel! Zdradzvuite!~~

~~-Zdradzvuite!~~

~~Se întoarse pe tocure către alteineva. Și a reprimat zîmbetul și melancolia. A aprins o țigară, a gustat din pahar. Vocele tipilor din jur îi răbufniră în urechi. Alături era Vasile, șoferul amator de manele, datorită căruia se afla aici. Nu-i scăpa nimic, nemaipunînd la socoteală că nu bea.~~

~~-Ce fu asta, domn primar? O cunoașteți pe Viorica? Vorbirați cu ea... în ce limbă? Parecă bulgărește... Știți bulgărește?~~

~~-Era în rusește! Da' de unde s-o cunosc eu pe dizoz asta?~~

~~-Păi tocmai d-aia vă ntreb!~~

~~Bănuia că Vasile are și altă meserie, nu doar cea de șofer. Îl moștenise de la precedentul primar, și-l păstrase, în loc să și aducă «omul lui», dintr-un fel de lehamite, dar~~